

«Τα κρουασάν είναι αυστριακή ανακάλυψη: Καταρρίπτοντας κυρίαρχες αφηγήσεις για τις γαλλικές εκλογές»

Του Νίκου Βασιλόπουλου

Όντως ο τίτλος ξενίζει, αλλά το κρουασάν σύμφωνα με το θρύλο κατασκευάστηκε για να δείξει τη νίκη του Σταυρού του Οίκου των Αψβούργων επί της Ημισελήνου των Οθωμανών, κατά τη δεύτερη πολιορκία της Βιέννης το 1683. Η ιστορία της γαστρονομίας δε, θέλει το κρουασάν να εμφανίζεται πρώτα σε αυστριακά ζαχαροπλαστεία ενώ η πρώτη γαλλική συνταγή δεν καταγράφεται πριν το 1860 περίπου. Το παρόν άρθρο βέβαια, αν σας έχει ανοίξει την όρεξη, θέλει να καταδείξει διάφορα «προφανή» για τις γαλλικές εκλογές, που δεν είναι και τόσο προφανή τελικά.

Θα ξεκινήσουμε με μια σημαντική επισήμανση. Υπάρχει από την εμπειρία ΣΥΡΙΖΑ ως σήμερα, μια αφήγηση, ιδιαίτερα δημοφιλής, κατά την οποία οι «λαοί» (γενικά) αντιδρούν μέσω της ψήφου τους στις επιλογές «των ελίτ» (γενικά) και στην υστερία που οι τελευταίοι δημιουργούν. Με αυτό το σχήμα έχουν εξηγηθεί διαφορετικά μεταξύ τους φαινόμενα, όπως ο ΣΥΡΙΖΑ, το Brexit, ο Τραμπ κοκ. Το ίδιο το σχήμα αυτό έχει πολλά κενά και αφήνει διάφορα ζητήματα αναπάντητα. Το σημαντικό είναι ότι κάθε φορά προκύπτει ένα μανιχαϊστικού τύπου δίπολο, το οποίο στήνεται πάνω σε ηθική έγκληση με όρους καλού-κακού, στο οποίο κάθε ένας καλείται να απαντήσει σα να πρόκειται για το πιο φυσικό ή αυτονόητο πράγμα στον κόσμο. Κρατώντας το παραπάνω ως θέση αρχής, όσον αφορά τις πρόσφατες γαλλικές εκλογές υπάρχουν μια σειρά από ζητήματα τα οποία δεν αναλύθηκαν όσο θα έπρεπε, τουλάχιστον στον ελληνικό δημόσιο λόγο, καθώς η συζήτηση επικαθορίστηκε από μια σειρά μύθους.

Η πρώτη σημαντική παράλειψη είναι η συνθήκη κράτους έκτακτης ανάγκης (état d'urgence). Η Γαλλία βρίσκεται εντός της συνθήκης έκτακτης ανάγκης από τις 20 Νοεμβρίου του 2015 και μετά από τέσσερις διαδοχικές επεκτάσεις της αρχικής ανακοίνωσης, η συνθήκη έκτακτης ανάγκης αναμένεται να λήξει με το πέρας των γαλλικών εκλογών στα τέλη του Ιουνίου 2017. Αυτό σημαίνει πρακτικά ότι η καθημερινή κοινωνική και πολιτική ζωή στη Γαλλία βρίσκεται στη σκιά ενός κράτους που γίνεται ολοένα και πιο αυταρχικό και στο έδαφος του οποίου συγκρούονται κινήματα, αντιστάσεις, ο ανοιχτός ρατσισμός που υπάρχει στη γαλλική κοινωνία και μια ταχεία φτωχοποίηση πρώην μικροαστικών στρωμάτων.

Το βασικό σημείο το οποίο δεν συζητιέται είναι ότι όλοι οι κύριοι διεκδικητές της Γαλλικής Προεδρίας, συμπεριλαμβανομένων και άλλων δυνάμεων όπως το Γαλλικό Κομμουνιστικό Κόμμα, έχουν υπερψηφίσει το κράτος έκτακτης ανάγκης και τις επεκτάσεις του και έκτοτε δεν αποτελεί κεντρικό θέμα. Είναι εντυπωσιακό ότι σε μια χρονική περίοδο ενάμιση έτους και σε όλη την προεκλογική εκστρατεία, το γεγονός ότι η Γαλλία είναι εντός του état d'urgence δε φαίνεται να απασχόλησε. Ακόμα και στο λόγο πχ. του Μελανσόν υπήρχε ως ανοιχτό ερώτημα η εγκατάλειψη του κι όχι μια βέβαιη δέσμευση στην οποία να δίνεται βάρος.

Δεύτερο σημείο είναι η ανοιχτή πολιτική κρίση η οποία έχει μια σειρά από συμπτώματα που φάνηκαν στην πολιτική ζωή της Γαλλίας. Ένα από αυτά είναι η διάλυση των παραδοσιακών κομμάτων. Για παράδειγμα το κραταιό Σοσιαλιστικό Κόμμα υπέστη τη λεγόμενη

«πασοκοποίηση» και σημάδια της κρίσης αυτής είχαν ήδη φανεί από τις εσωκομματικές εκλογές για την ανάδειξη υποψηφίου για την Προεδρία. Ο Μανουέλ Βαλς (θεωρητικά) άφησε την Πρωθυπουργία στον Μπερνάν Σαζενέβ για να διεκδικήσει το χρίσμα των Σοσιαλιστών. Πρακτικά τον διέλυσε η αντιδημοφιλία του Ολάντ (θυμίζω ότι η αποδοχή του αυτή τη στιγμή είναι οριακά στο 7%), η ανεπάρκεια των Σοσιαλιστών και η επιθετική προώθηση πολιτικών κοντά στο πνεύμα του «σοσιαλισμού α λα Τόνι Μπλερ», δηλαδή νεοφιλελεύθερων επιλογών. Και στον εσωκομματικό ανταγωνισμό τον είδαμε να είναι στήθος με στήθος με τον (μεγάλο χαμένο) Μπενουά Αμόν. Τα παραπάνω ήταν εμφανή σημάδια ότι οι Σοσιαλιστές δύσκολα θα έβλεπαν β' γύρο στις Προεδρικές, όπως και έγινε.

Στο στρατόπεδο των Ρεπουμπλικάνων, ήτοι της συντηρητικής Δεξιάς, ο Φρανσουά Φιγιόν κάρηκε από νωρίς με τα σκάνδαλα που είδαν το φως της δημοσιότητας. Συνεπώς το δεύτερο μεγάλο κόμμα της Γαλλικής Δημοκρατίας έπαιζε εξαρχής για μια ασθμαίνουσα δεύτερη θέση στον α' γύρο των προεδρικών. Άρα το στοιχείο που συγκρότησε τη λεγόμενη Πέμπτη Γαλλική Δημοκρατία (η ισορροπία ανάμεσα σε Σοσιαλιστές και Ρεπουμπλικάνους) έχει σταματήσει να υπάρχει. Αυτό θα πρέπει να το δει κανείς ως ξεδίπλωμα της οριστικής πολιτικής κρίσης και ως εμπέδωση της «μεταδημοκρατίας» στην οποία βρίσκονται οι χώρες της Ε.Ε. Η πολιτική κρίση, είναι πρώτα απ' όλα κρίση πολιτικής εκπροσώπησης κοινωνικών στρωμάτων. Η ισορροπία Σοσιαλιστών – Ρεπουμπλικάνων ανταποκρινόταν σε μια ισχυρή μεσαία τάξη και μια ενδυναμωμένη μικροαστική τάξη, αγκαζέ με μια σειρά από συμφέροντα όπως οι Τράπεζες, τα οπλικά συστήματα και τα πυρηνικά. Η κρίση έχει διαλύσει αυτή την ισορροπία σε κοινωνικό επίπεδο και –όπως είναι αναμενόμενο- αυτό εκφράζεται και πολιτικά. Σήμερα η Γαλλία δεν μπορεί να αναδείξει αφενός έναν Πρόεδρο «υπό κανονικές συνθήκες» που να στηρίζεται από ένα κόμμα (ή μια συμμαχία) «σε κανονικές συνθήκες». Δεν υπάρχουν οι κοινωνικές δυνάμεις και συνεπώς δεν υπάρχουν τα πολιτικά κόμματα γι' αυτήν την κανονικότητα.

Σε αυτή τη συνθήκη, η μεταδημοκρατία συναντά έναν δικό της άνθρωπο, τον Εμμανουέλ Μακρόν, υπουργό του Ολάντ και λομπίστα ολκής. Ο Μακρόν είχε την εξυπνάδα να χρησιμοποιήσει μερικά καίρια χαρακτηριστικά. Την τεχνοκρατική αντίληψή του ως πρώην Υπουργός Οικονομίας, Οικονομικών και Βιομηχανίας της Γαλλίας, τη λογική του φθαρμένου πολιτικού συστήματος που χρειάζεται ανανέωση με τεχνικές λύσεις, εξ ου και το κόμμα-καμπάνια «En Marche!» (Εμπρός!) το οποίο πολύ έξυπνα πλασαριζόταν με την υποσημείωση «Συμμαχία για την ανανέωση της πολιτικής ζωής» και ένα φιλοευρωπαϊκό – μεταρρυθμιστικό πρόγραμμα το οποίο είναι η μνημονιακή ελληνική συνταγή σε ισχυρές δόσεις. Ο Μακρόν με όπλο τον κυνισμό, την αποδόμηση της πολιτικής οργάνωσης και με καλέσματα για έναν (κατά Φουκώ) εκβαρβαρισμό της κοινωνίας, όπου ο καθένας θα είναι υπεύθυνος για το άτομό του αλλά κανείς για το κοινωνικό σύνολο, έδωσε στα νυν χτυπημένα μικροαστικά στρώματα μια κίβδηλη αίσθηση ισχύος και ταυτόχρονα στους οικονομικούς συνομιλητές του (βιομηχανία όπλων, τράπεζες) τα εχέγγυα για την επόμενη μέρα, εξ ου και η οριακή πρώτη θέση στον α' γύρο των εκλογών.

Με τον ίδιο τρόπο μπορεί να διαβάσει κανείς και τα αποτελέσματα για τη Λεπέν και τη γαλλική Αριστερά. Ένας βασικός μύθος της προεκλογικής εκστρατείας (και εργαλείο ανάλυσης για τους εκτός Γαλλίας) ήταν ότι ο Ζαν Λυκ Μελανσόν αναδεικνύεται ως η απάντηση στην ολοένα αυξανόμενη εκλογική επιρροή της Μαρίν Λε Πεν. Αν προσέξει όμως κανείς θα δει ότι ο Μελανσόν έστησε όλη την προεκλογική του εκστρατεία σε ένα αντι-Μακρόν πρότυπο. Το «δοκιμασμένο» Αριστερό Μέτωπο που είχε κατέβει στις Προεδρικές του 2012 (παίρνοντας 11,1%) βαφτίστηκε «Η Ανυπότακτη Γαλλία» (La France insoumise) και αντί της μεγαλύτερης οργανωτικής σύγκλισης των προηγούμενων μερών (Γαλλικό ΚΚ,

Αριστερό Κόμμα, Οικολογικές Οργανώσεις και με την προσθήκη των Πράσινων) επιλέχθηκε μια δομή που έμοιαζε στους «κύκλους» των Ποδέμος και μικρών επιτροπών παραδοσιακής εκλογικής καμπάνιας, χωρίς μεγάλη πολιτική δέσμευση. Σε κάθε περίπτωση προκρίθηκε η αντιγραφή μιας μεταδημοκρατικής λογικής οργάνωσης, προσωποπαγούς χαρακτήρα, η οποία περισσότερο αντιμετώπισε τις εργαζόμενες τάξεις ως τηλεθεατές (ας θυμηθούμε την προεκλογική ομιλία με τα ολογράμματα) παρά ως πολίτες με ερωτήματα.

Στο επίπεδο του προγράμματος, ο Μελανσόν επέλεξε να επικαιροποιήσει το (προβληματικό σε πολλά) πρόγραμμα του 2012 με διάφορους τόνους πατριωτισμού, νύξεις για έξοδο από την Ε.Ε και βέβαια μια νέα συντακτική διαδικασία που θα οδηγήσει στην Έκτη Γαλλική Δημοκρατία. Πέραν των όσων ζητημάτων μπορεί κανείς να δει, το μέγιστο πρόβλημα υπήρξε ότι ταυτόχρονα το αίτημα για Έκτη Γαλλική Δημοκρατία δεν συνοδεύτηκε από κεντροποίηση του ζητήματος του κράτους έκτακτης ανάγκης, κάνοντας το κενό γράμμα. Επιπρόσθετα, οι όποιες συγκρούσεις με την Ε.Ε έμοιαζαν περισσότερο ως ενέσεις αισιοδοξίας και ως ατάκες για το κοινό («δεν θα γίνω Τσίπρας») παρά ως κυριολεκτικές λύσεις στο πρόβλημα των Γάλλων εργαζόμενων. Με συγγενή λογική, η οικονομική πλευρά του προγράμματος Μελανσόν ήταν πιο κοντά σε μια αφήγηση «προγράμματος Θεσσαλονίκης», σε διαφορετική όμως οικονομία, η οποία προσπαθεί να συμβιβάσει ασυμβίβαστα: το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η στήριξη στους μικρομεσαίους επιχειρηματίες, με παράλληλο αίτημα τη μείωση της φορολογίας για το μεγάλο κεφάλαιο από το 33%, στο 25%.

Τελικά και τα νούμερα έδειξαν την αμείλικτη αλήθεια. Σε μια περίοδο κατάρρευσης και πολιτικής κρίσης, όσοι οργανώνουν το ακροατήριό τους με τρόπο που να δίνει ισχύ, είναι αυτοί που κερδίζουν. Στην κατάρρευση του Σοσιαλιστικού Κόμματος, που έχασε περίπου 8 εκατομμύρια ψήφους από τις προεδρικές του 2012, μόνο τα 2 εκατομμύρια πιθανώς κινήθηκαν προς τον Μελανσόν. Το υπόλοιπο κομμάτι (6 εκατομμύρια) μετακινήθηκε προς τον Μακρόν και άλλες επιλογές, όπως και περίπου 2 εκατομμύρια ψηφοφόροι των Ρεπουμπλικάνων.

Στην ουσία ο Μελανσόν επανέλαβε τη συνταγή του 2012. Και τότε ήταν «η έκπληξη» που πήγε από το 5% στο 11%, αλλά στην ουσία είδε μπροστά του το άλμα του Εθνικού Μετώπου προς την τρίτη θέση των προεδρικών εκλογών. Δυστυχώς στην πενταετία που ακολούθησε το 2012 το ποσοστό αυτό δεν μετασχηματίστηκε σε μια νέα ποιότητα για τη γαλλική Αριστερά. Τα επιμέρους σχήματα έμειναν σταθερά, η προσήλωση γύρω από την έννοια του «χαρισματικού ηγέτη» δεν άλλαξε, ενώ στα παραπάνω προστέθηκαν 5 χρόνια κρίσης και πολιτικής αποσταθεροποίησης.

Υπάρχει νικητής τελικά; Αν υπάρχει ένας αυτή είναι καθαρά η Μαρίν Λεπέν. Πήρε ένα κόμμα αποτελούμενο από μαφιόζους, μαχαιροβγάλτες και μέσα σε λίγα χρόνια το έκανε αξιόπιστη πολιτική και οργανωτική δύναμη στην πολιτική σκηνή της Γαλλίας. Είναι πολύ ψηλά σε μια σειρά από περιοχές που μαστίζονται από την ανεργία και την υποαπασχόληση, έχει κάνει τον ρατσιστικό της λόγο mainstream και κινείται «σαν το ψάρι στο νερό» μέσα στο κράτος έκτακτης ανάγκης. Το εκλογικό αποτέλεσμα ήταν μάλλον δικαίωση μιας συνεπούς πολιτικής, με πρόγραμμα και στοχοπροσήλωση, παρά «σημείο των καιρών». Εξ ου και πήρε 1.300.000 ψήφους περισσότερες από το 2012 και αυτό το ποσοστό πλέον αποτελεί βάση για τον επόμενο γύρο.

Το τελικό στοιχείο, το οποίο ενδύθηκε μια αφήγηση πιο κοντά σε μια μεταφορά της ελληνικής πραγματικότητας, είναι η διαμάχη γύρω από τον αντι-ευρωπαϊσμό. Στην ουσία

τόσο η Λεπέν, όσο και ο Μελανσόν, ο καθένας για διαφορετικούς λόγους, υποθετικά εξέφρασαν ένα ρεύμα ευρωσκεπτικισμού. Αυτό, πιστώνεται με διαφορετικό τρόπο στον καθένα, όμως στην πράξη ο «γαλλικός ευρωσκεπτικισμός» δε μοιάζει καθόλου με τα αντίστοιχα ρεύματα που μπορεί να αναπτύσσονται σε χώρες όπως η Ελλάδα. Αυτό το οποίο σκόπιμα αποκρύπτεται από τη συζήτηση, είναι ότι ο γαλλικός ευρωσκεπτικισμός περισσότερο εδράζεται σε στοιχεία που συναντήσαμε στο βρετανικό Brexit, δηλαδή μια λογική «καλύτερα πρώτος στο χωριό, παρά δεύτερος στην πόλη». Εν ολίγοις, σε μια τόσο ισχυρή βιομηχανία, σε μια κεντρική καπιταλιστική χώρα, ο ευρωσκεπτικισμός δεν εκφράζεται με όρους αποδέσμευσης από μια συνθήκη μειωμένης εθνικής κυριαρχίας, όπως μπορεί να συμβεί στην περίπτωση της Ελλάδας. Κυρίως εκφράζεται ως μια συνθήκη ενίσχυσης της «γαλλικής οικονομίας» απέναντι στο περιβάλλον του λυσσαλέου ανταγωνισμού. Σε αυτό το κλίμα, ο λόγος της Λεπέν φάνηκε πειστικότερος από τον ισχυρό αντι-ΕΕ λόγο του Μελανσόν, παρόλο που σε επιμέρους σημεία στα debates που προηγήθηκαν του πρώτου γύρου, ο πρώην «λαμπρεντιστής τροτσικιστής» θυμήθηκε τις παλιές του απόψεις και απάντησε στον ρατσιστικό παροξυσμό της Λεπέν. Όμως συνολικά αυτή η αφήγηση φάνηκε πολύ αδύναμη για να πείσει ευρύτερα ακροατήρια.

Ένα σωστό εκλογικό κείμενο, ανάμεσα σε δύο αναμετρήσεις, δεν είναι δυνατό να ολοκληρωθεί χωρίς εκτιμήσεις. Στην ουσία έχουμε μια Λεπέν που έχει καθιερώσει ένα υψηλό 21%. Σε αυτό πρέπει να της προσθέσουμε ένα υψηλό ποσοστό (κοντά στο 15%) το οποίο είναι άθροισμα ενός μέρους από το ποσοστό του Φιγιόν, συν το ποσοστό του Debout la France, του Ντυπόν, το οποίο και αναμένεται να απορροφήσει (4,73%).

Ο Μακρόν έχοντας ως αφετηρία το 23% θα ενσωματώσει το μεγαλύτερο από το εναπομείναν ποσοστό του Αμόν και των Σοσιαλιστών, αν όχι όλο. Ο παράγοντας Φιγιόν θα κρίνει ένα προβάδισμα, καθώς αναμένεται να ισομοιραστούν οι ψήφοι του Φιγιόν ανάμεσα σε Μακρόν και Λεπέν. Συνεπώς μέχρι τώρα όλα είναι ο ορισμός της «κανονικότητας». Το πρόβλημα ξεκινά από εδώ και πέρα. Η Αριστερά, αιχμάλωτη ανάμεσα σε ευρωπαϊκές στρατηγικές, ευκαιριακές λογικές και γραφειοκρατία απέτυχε στη σύγχρονη μεγάλη πολιτική κρίση στη Γαλλία, να ορθώσει μια απάντηση της προκοπής. Αυτό αφορά τόσο τον Μελανσόν, όσο και τους αντικαπιταλιστές του NPA και της Lutte Ouvrière, οι οποίοι εμφανίζονται να υποχωρούν ελαφρά σε σχέση με το 2012 και όσα έχουν ακολουθήσει την πενταετία αυτή. Παράλληλα, ακολουθώντας μια μεταδημοκρατική συλλογιστική, η επιλογή του Μελανσόν να απαντήσει με όρους μιντιακής ευκολίας στον κυνισμό του Μακρόν, έδειξε τα όρια και τις αντιφάσεις του «χρήσιμου ρεφορμιστικού σχεδίου».

Τελικά, αυτό που απομένει είναι μια «ψήφος κατά συνείδηση»; Δυστυχώς ήδη το «δημοκρατικό τόξο» στηρίζει Μακρόν και το Γαλλικό ΚΚ έσπυσε να υποστηρίξει ομοίως την υποψηφιότητα Μακρόν, δείχνοντας ότι δεν υπάρχει εναλλακτική απέναντι στον «φασισμό της Λεπέν». Με λίγα λόγια, η γαλλική Αριστερά έκανε τα πάντα για να ευοδωθεί η στρατηγική των ελίτ για ένα μανιχαϊστικό δίπολο στο οποίο όλα να μοιάζουν «αυτονόητα». Από εκεί και πέρα δεν υπάρχει ούτε σχέδιο, ούτε κάποιο σατανικό κόλπο των ελίτ. Η σιδερόφραχτη αστική δημοκρατία θα λειτουργήσει, όπως έχει λειτουργήσει ως τώρα όλα τα χρόνια της κρίσης, δίνοντας λιγότερα δικαιώματα, λιγότερη συμμετοχή, λιγότερη ευελιξία προς τους πολίτες και ειδικά προς τις πληττόμενες τάξεις αλλά μέγιστη ευελιξία για το κεφάλαιο και τις επιλογές του, ανεξάρτητα από τον εκάστοτε πολιτικό τους φορέα. Σε αυτό το πλαίσιο, η (μια ακόμα) ήττα Μελανσόν, η στάση του γαλλικού ΚΚ και η αδυναμία των NPA και Lutte Ouvrière, οφείλει να οδηγήσει σε μια συζήτηση που θα αναλύσει εκ βάθρων το αστικό κράτος την εποχή της κρίσης της ευρωζώνης, τη μεταδημοκρατική συνθήκη και τη σχέση της Αριστεράς με τον κοινοβουλευτισμό, τα μαζικά κινήματα και τους

τρόπους οργάνωσης. Αν αυτό δεν ευοδωθεί κάπως τα επόμενα χρόνια θα σφραγιστούν από τις σημερινές τακτικές ήττες.

Η τελευταία πρόταση κανονικά θα έπρεπε να ανήκει στην απαισιόδοξη εκτίμηση ότι αν προκύψει μια οριακή διαφορά υπέρ της Λεπέν, κάνοντας το αποτέλεσμα του διπόλου του Ζακ Ρανσιέρ «απατεώνας ή φασίστας» εφιαλτικό, αυτή η κρίσιμη μάζα ψηφοφόρων θα έχει έλθει από το στρατόπεδο της Αριστεράς. Εντούτοις, το κίνημα που παραμένει ασίγαστο, η νεολαία που στήριξε Μελανσόν, τα παρισινά προάστια που έδωσαν 4% στη μισητή Λεπέν και μια συνθήκη μη κανονικότητας είναι εδώ για να μας δώσουν εκπλήξεις, καθώς όπως έλεγε κι ένας άλλος σπουδαίος Γάλλος, το μέλλον διαρκεί πολύ.